

A Speech Act Analysis of Ayatollah Khamenei's Remarks on Regional Developments (December 11, 2024)

Mohammad Rajabi

Assistant Professor and Faculty Member at the Police Science and Social Studies Research Institute. Email: m52.rajabi@gmail.com 0000-0000-0000-0000

Abstract

This article employs John Searle's speech act theory to analyze Ayatollah Khamenei's speech on December 11, 2024, regarding regional developments, exploring the frequency and function of different speech act types. The study aims to identify Ayatollah Khamenei's linguistic and communicative patterns and examine how his speech acts influence audiences in a sensitive and complex regional context. The research adopts a descriptive-analytical approach, integrating both quantitative and qualitative data. Findings indicate that discursive speech acts (41%) dominate his discourse, serving to explain realities, expose enemy schemes, and highlight the role of the Resistance Front. Declarative acts (29%) emphasize firm stances and instill hope in audiences, while directive acts (14%) consist of calls to action and resistance strategies. Commissive and expressive acts, each constituting 5%, respectively reflect commitment to divine promises and the strengthening of emotional bonds. Additionally, mixed acts (6%) demonstrate the layered and flexible nature of his discourse. The results suggest that Ayatollah Khamenei's remarks, particularly through assertive and declarative speech acts, play a key role in clarifying realities, countering narrative warfare, and reinforcing solidarity and motivation among nations within the Resistance Front. This study underscores language as a strategic instrument in his discourse and offers a valuable model for analyzing political and social rhetoric.

Keywords: Speech Act, John Searle, Ayatollah Khamenei, Regional Developments, Resistance, Syria.

تحلیل کنش‌های گفتاری بیانات آیت‌الله خامنه‌ای درباره تحولات منطقه (۱۴۰۳/۰۹/۲۱)

محمد رجبی

استادیار و عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران.

Email: m52.rajab@gmail.com

id 0000-0000-0000-0000

چکیده

این مقاله با بهره‌گیری از چارچوب نظری کنش گفتاری «جان سرل»، بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در تاریخ ۲۱ آذر ۱۴۰۳، درباره تحولات منطقه را تحلیل نموده و فراوانی و کارکرد گونه‌های مختلف این کنش‌ها را بررسی کرده است. هدف پژوهش، شناسایی الگوهای زبانی و ارتباطی آیت‌الله خامنه‌ای و تحلیل تأثیر کنش‌های گفتاری ایشان بر مخاطبان، در شرایط حساس و پیچیده منطقه بوده است. پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از داده‌های کمی و کیفی انجام شده است. یافته‌ها نشان داده که کنش‌های توصیفی با سهم ۴۱ درصد، بیشترین کاربرد را در بیانات داشته و به تبیین واقعیت‌ها، افشای نقشه‌های دشمنان و برجسته‌سازی جایگاه جبهه مقاومت اختصاص یافته‌اند؛ کنش‌های اعلانی با ۲۹ درصد، بر اعلام مواضع قاطع و تقویت امید در مخاطبان تمرکز داشته‌اند؛ کنش‌های دستوری با ۱۴ درصد، شامل فراخوان‌ها و راهبردهایی برای مقاومت و اقدام عملی بوده‌اند؛ کنش‌های تعهدی و احساسی، هر یک با سهم ۵ درصد، به ترتیب بر ایمان به وعده‌های الهی و تقویت پیوندهای عاطفی تأکید داشته‌اند و کنش‌های ترکیبی با ۶ درصد فراوانی، نشان‌دهنده پیام‌های چندلایه و انعطاف‌پذیر در بیانات بوده‌اند. بر اساس نتایج پژوهش، بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، با استفاده از تنوع کنش‌های گفتاری، به‌ویژه تأکید بر کنش‌های توصیفی و اعلانی، نقش مؤثری در روشن‌سازی حقایق، خنثی‌سازی جنگ روایت‌ها و تقویت همبستگی و انگیزه ملت‌ها در جبهه مقاومت ایفا کرده است. این تحلیل، اهمیت زبان به‌عنوان ابزاری راهبردی در بیانات ایشان را برجسته نمود و می‌تواند الگوی ارزشمندی برای فهم گفتمان‌های سیاسی و اجتماعی باشد.

واژگان کلیدی: کنش گفتاری، جان سرل، آیت‌الله خامنه‌ای، تحولات منطقه، مقاومت،

سوریه.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱

فصلنامه رهنمون انقلاب اسلامی، سال ۲، شماره ۶، تابستان ۱۴۰۴، صص ۱۶۳-۱۸۹

دسترسی به مقالات نشریه علمی رهنمون انقلاب اسلامی (Open Access) است.

Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

نشریه علمی «رهنمون انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی

Doi: 10.22034/rir.2025.494194.1068

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرات مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه رهنمون انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

مقدمه

تحلیل زبان و شیوه‌های ارتباطی، یکی از ابزارهای کلیدی در شناخت عمق اندیشه و پیام‌های ارتباطی شخصیت‌های بزرگ سیاسی و دینی است. سخنرانی‌های رهبران، به‌ویژه در موقعیت‌های حساس تاریخی، ابزاری راهبردی برای انتقال مفاهیم، ایجاد انگیزه و هدایت افکار عمومی محسوب می‌شود. آیت‌الله خامنه‌ای، با بهره‌گیری از کلامی دقیق و معنادار، همواره از قدرت بیان خود برای ارائه راهبردهای مهم در موضوعات داخلی و بین‌المللی استفاده کرده‌اند. بیانات ایشان در تاریخ ۲۱ آذرماه ۱۴۰۳، درباره تحولات منطقه، در بستر یکی از حساس‌ترین دوره‌های تاریخ معاصر بیان شده است. این سخنرانی، علاوه بر بازتاب جایگاه راهبردی منطقه، به تحلیل ریشه‌های بحران سوریه و نقش قدرت‌های استکباری مانند آمریکا و رژیم صهیونیستی در آن پرداخته است. همچنین، جبهه مقاومت به‌عنوان یکی از مفاهیم کلیدی بیانات، مورد تأکید قرار گرفته و به‌عنوان الگویی برای ایستادگی در برابر سلطه‌گری و دفاع از ملت‌های مظلوم معرفی شده است. در واقع ایشان در بیانات خویش، نه‌تنها به ارائه واقعیت‌های موجود می‌پردازد، بلکه با بهره‌گیری از «کنش‌های گفتاری»^۱، به مخاطبان انگیزه داده، آنان را به اقدام عملی فرا می‌خواند.

این پژوهش تلاش می‌کند کنش‌های گفتاری بیانات آیت‌الله خامنه‌ای را در این سخنرانی تحلیل و الگوهای زبانی و ارتباطی به‌کاررفته را شناسایی کند. پرسش اصلی پژوهش این است که کنش‌های گفتاری بیانات ایشان چگونه اهداف مختلفی مانند تبیین، تشویق، هشدار و اعلام موضع را دنبال کرده است؟

اهمیت این پژوهش در چند بُعد قابل توضیح است: نخست، بهره‌گیری از تحلیل زبانی برای شناسایی ابعاد معنایی بیانات آیت‌الله خامنه‌ای که امکان درک عمیق‌تری را از پیام‌های ایشان فراهم می‌سازد. دوم، بررسی نحوه استفاده از کنش‌های گفتاری در بیانات ایشان که به فهم بهتر نقش زبانی در هدایت افکار عمومی کمک می‌کند. سوم، این تحلیل می‌تواند به پژوهشگران علوم سیاسی، ارتباطات و زبان‌شناسی در فهم راهبردهای ارتباطی رهبران در موقعیت‌های بحرانی یاری رساند.

^۱. Speech Act

به‌طور کلی، این پژوهش نشان می‌دهد که بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، با بهره‌گیری از کنش‌های متنوع گفتاری، به‌عنوان ابزاری راهبردی برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و تقویت جبهه مقاومت عمل کرده و درعین‌حال، به روشنگری و ایجاد انگیزه در شرایط حساس منطقه پرداخته است.

۱. پیشینه پژوهش

جست‌وجوهای انجام شده در پایگاه‌های اینترنتی و منابع علمی نشان داد که علی‌رغم توجه پژوهشگران به کاربری نظریه کنش گفتاری در تحلیل متون مختلف، هیچ اثر پژوهشی مرتبطی با تحلیل بیانات آیت‌الله خامنه‌ای درباره تحولات منطقه (۲۱ آذر ۱۴۰۳) به انجام نرسیده است. البته برخی پژوهشگران بیانات و خطبه‌های دیگری از آیت‌الله خامنه‌ای را بر اساس نظریه کنش گفتاری مبنای تحلیل خویش قرار داده‌اند؛ از جمله مهم‌ترین آن‌ها که به لحاظ روشی در قرابت با این مقاله قرار دارد، مقاله محمدی و غفرانی (۱۴۰۱) با عنوان «تحلیل کنش‌های گفتاری خطبه نماز جمعه مقام معظم رهبری پس از شهادت سردار سلیمانی (۱۳۹۸/۱۰/۲۷)» است که بر مبنای الگوی کنش گفتار جان سرل تقریر یافته و نویسندگان آن بر این نظرند که «با توجه به فراوانی کنش اظهاری در بین کنش‌های گفتاری رهبر انقلاب اسلامی باید گفت که ایشان درصدد بودند، در طی حوادث مهم پیش آمده که عبارت‌اند از: ترور حاج قاسم سلیمانی و زدن پایگاه عین‌الاسد و سقوط هواپیما، بیشتر به تشریح اوضاع و روشنگری و آگاه کردن مردم بپردازند» (محمدی و غفرانی، ۱۴۰۱: ۵۱). گفتنی است که این نویسندگان با استفاده از همین روش مقاله دیگری با عنوان «تحلیل کنش‌های گفتاری در استنادات قرآنی مقام معظم رهبری (با تأکید بر آیات جنگ و جهاد)» (۱۴۰۲) به رشته تحریر درآورده‌اند که آن مقاله نیز از نظر روشی با مقاله حاضر مشابهت دارد.

۲. چارچوب نظری: نظریه کنش گفتاری جان سرل

تحلیل کنش‌های گفتاری یکی از رویکردهای بنیادین در فلسفه زبان و زبان‌شناسی کاربردی است که به بررسی رابطه میان گفتار و عمل می‌پردازد. این نظریه را نخستین بار «جان آستین»^۱ در کتاب «چگونه با واژه‌ها کار انجام دهیم» مطرح کرد^۲

^۱. John Austin

^۲. How to Do Things with Words

(Austin, 1962). او با ارائه مفهوم «کنش گفتاری» نشان داد که زبان علاوه بر انتقال معنا، ابزاری برای انجام عمل است. وی با تقسیم‌بندی گفتارها به «کنش‌های اجرایی»^۱ و «کنش‌های بیانی»^۲، پایه‌های نظری را برای تحلیل عملکرد زبان در بستر اجتماعی ایجاد کرد (Levinson, 1983: 229). آستین توضیح داد که کنش‌های اجرایی، مانند وعده دادن یا دستور دادن، عملی را در زمان گفتار انجام می‌دهند؛ به‌عنوان مثال، وقتی گوینده می‌گوید «من قول می‌دهم»، صرف بیان جمله، عمل وعده دادن را محقق می‌کند. در مقابل، کنش‌های بیانی صرفاً به بیان واقعیت یا گزارش وضعیت می‌پردازند و اثری عملی در خود گفتار ندارند (Austin, 1962: 5). این تمایز کلیدی، اساس درک چگونگی عملکرد زبان به‌عنوان ابزاری برای عمل در بستر اجتماعی است. اهمیت این نظریه زمانی آشکارتر می‌شود که زبان نه فقط به‌عنوان ابزار انتقال معنا، بلکه به‌عنوان عاملی برای اجرای عمل در بستر اجتماع دیده شود. این دیدگاه آستین پایه‌ای شد برای توسعه نظریه‌ای که بعدها به دست «جان سرل»^۳ به‌صورت نظام‌مندتر بسط یافت. نقش این نظریه در تحلیل زبان، به‌ویژه در زمینه‌های اجتماعی و سیاسی بسیار برجسته است و به تحلیل بیانات رهبران و تأثیر آن‌ها بر رفتار مخاطبان کمک می‌کند. سرل کنش‌های گفتاری را در کتاب «بیان و معنا»^۴ (Searle, 1979) در پنج دسته اصلی طبقه‌بندی کرد و بر پایه بنیان‌های مطرح‌شده در کتاب «کنش‌های گفتاری» (Searle, 1969) تکمیل نمود. در ادامه، هر یک از این کنش‌ها به تفصیل توضیح داده می‌شود:

۱-۲. کنش توصیفی

کنش «توصیفی»^۵ به بیان واقعیت، اظهار عقیده یا توصیف وضعیت می‌پردازد. در این کنش، گوینده متعهد می‌شود که گفتارش با واقعیت تطابق داشته باشد. «در کنش توصیفی، گوینده واقعیتی را به نحوی معتبر و قابل اتکا بیان می‌کند» (Searle,)

1. Performative Acts

2. Constative Acts

3. John Searle

4. Expression and Meaning

5. Representatives

12: 1969). از نمونه‌های این‌کنش می‌توان به توضیحات رهبران درباره وضعیت اقتصادی، مسائل ژئوپلیتیکی و تهدیدات جهانی اشاره کرد.

۲-۲. کنش دستوری

کنش «دستوری»^۱ شامل دستور، درخواست، توصیه و دعوت به اقدام است. در واقع کنش‌های دستوری، ابزارهای زبانی برای تغییر و تحت تأثیر قرار دادن رفتار مخاطبان است (Vanderveken, 1990: 123). توصیه‌های راهبردی برای مقابله با تهدیدات یا درخواست همکاری‌های مردمی نمونه‌هایی از این نوع کنش در بیانات سیاسی هستند.

۳-۲. کنش تعهدی

کنش «تعهدی»^۲، تعهد گوینده را به انجام یا انجام ندادن عملی در آینده بیان می‌کند. رهبران از این کنش برای بیان برنامه‌ها و اهداف آینده بهره می‌برند. «این کنش‌ها به تعمیق اعتماد متقابل و ایجاد التزام اجتماعی در میان گوینده و مخاطب کمک می‌کنند، زیرا پایه‌ای برای تعاملات آینده فراهم می‌آورند» (Bach & Harnish, 1979: 58). وعده‌های پیروزی، حمایت از اقشار خاص یا اعلام اهداف راهبردی، مثال‌هایی از این کنش هستند که برای ایجاد اعتماد و تقویت انسجام ملی به کار می‌روند.

۴-۲. کنش احساسی

کنش «احساسی»^۳ به بیان احساسات و عواطف گوینده اختصاص دارد. بر اساس تحلیل‌های جدید، کنش‌های احساسی برای ایجاد پیوند و ارتباط عاطفی میان گوینده و شنونده و تقویت حس همبستگی طراحی شده‌اند (Crystal, 2003: 78). این کنش‌ها می‌توانند شامل تحسین، همدردی، تسلیت، قدردانی یا بیان نگرانی باشند (Finch, 2003: 112). به‌عنوان مثال، در بیانات رهبران، تسلیت به خانواده‌های شهدا یا قدردانی از ملت‌ها می‌تواند به همبستگی ملی و تقویت روحیه کمک کند.

۵-۲. کنش اعلانی

¹ Directives

² Commissives

³ Expressives

کنش‌های «اعلانی»^۱ با تأثیر مستقیم خود بر ساختارهای اجتماعی و حقوقی، می‌توانند تغییرات پایدار ایجاد کنند. «این اعمال گفتاری ابزارهایی برای اعلام یا تغییر وضعیت رسمی و اجتماعی هستند که در بسترهای حقوقی و سیاسی اهمیت ویژه‌ای دارند» (Cutting, 2002: 89). این نوع کنش‌ها نقش مهمی در مدیریت بحران‌ها و تصمیم‌گیری‌های کلان ایفا می‌کنند و تأثیر آن‌ها در لحظات حساس اجتماعی بسیار قابل توجه است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کیفی است و از تحلیل کنش گفتاری به‌عنوان رویکرد اصلی استفاده می‌کند. تحلیل کنش‌های گفتاری کمک می‌کند تا اهداف، مقاصد و تأثیرات موردنظر در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای به‌وضوح شناسایی شود. واحد تحلیل در این پژوهش، «پاره‌گفتارها» است. هر پاره‌گفتار به‌عنوان کوچک‌ترین بخش معنایی قابل شناسایی در بیانات ایشان در نظر گرفته شده است که حامل یک کنش گفتاری مستقل است.

داده‌های این پژوهش شامل متن کامل بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در تاریخ ۱۴۰۳/۰۹/۲۱ درباره تحولات منطقه است. متن این بیانات از پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار ایشان استخراج و به‌صورت دقیق مطالعه شده است. سپس، بیانات به بخش‌های مختلف (پاره‌گفتارها) تفکیک و هر بخش به‌طور جداگانه تحلیل شده است. مراحل تحلیل داده‌ها در این پژوهش به شرح زیر است:

(۱) کدگذاری اولیه: پاره‌گفتارها بر اساس محتوای معنایی و نوع کنش گفتاری کدگذاری شده‌اند. در این مرحله از پنج دسته کنش گفتاری جان سرل استفاده شده است.

(۲) دسته‌بندی کنش‌های گفتاری: پس از کدگذاری اولیه، پاره‌گفتارها بر اساس دسته‌بندی کنش‌های گفتاری مرتب شده‌اند. این دسته‌بندی کمک می‌کند تا الگوهای خاصی که در بیانات وجود دارند مشخص شوند.

^۱ Declaratives

۳) تحلیل محتوا: برای هر دسته از گنش‌های گفتاری، محتوای مرتبط تحلیل شده است. در این مرحله اهداف و پیام‌های ضمنی هر گنش شناسایی شده است.

باید توجه داشت که این پژوهش با محدودیت‌هایی مانند ماهیت تفسیری مواجه است، به این معنا که تحلیل گنش‌های گفتاری به دلیل ماهیت تفسیری آن ممکن است تحت تأثیر برداشت‌های ذهنی پژوهشگر قرار گیرد.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

تحلیل بیانات آیت‌الله خامنه‌ای درباره تحولات منطقه، مستلزم بررسی دقیق و ساختارمند اجزای مختلف این سخنرانی است. این بخش با هدف تبیین عمق مفهومی و گفتمانی بیانات، در سه محور اصلی تنظیم شده است: نخست، تحلیل زمینه‌های ایراد بیانات به منظور درک موقعیت تاریخی و شرایطی که این سخنان در آن بیان شده‌اند؛ دوم، بررسی کاربرد کلمات کلیدی و پرتکرار برای شناسایی مفاهیم بنیادین و عناصر برجسته گفتمان؛ سوم، تحلیل گنش‌های مفهومی که بیانات ایشان را به ابزاری برای الهام‌بخشی و هدایت افکار عمومی تبدیل کرده است. این رویکرد تحلیلی در تلاش است تا از طریق ارتباط میان زمینه‌های تاریخی، مفاهیم محوری و گنش‌های گفتاری، تصویری جامع از نحوه ارائه و تأثیرگذاری این بیانات ترسیم کند. با چنین ساختاری، می‌توان ابعاد مختلف گفتمان آیت‌الله خامنه‌ای را بررسی کرد و نقش آن را در تبیین واقعیت‌ها، تقویت جبهه مقاومت و ایجاد امید و انگیزه در میان ملت‌های منطقه بهتر درک نمود.

۴-۱. بررسی زمینه‌های ایراد بیانات

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای درباره تحولات منطقه، در بستر یکی از پُرچالش‌ترین دوره‌های تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی ایراد شد. این سخنرانی حدود یک سال و چند ماه پس از آغاز عملیات طوفان الاقصی (۲۰ مهر ۱۴۰۲) و در شرایطی بیان شد که منطقه غرب آسیا با بحران‌های متعددی دست‌وپنجه نرم می‌کرد. در این دوره، نسل‌کشی رژیم صهیونیستی علیه مردم فلسطین، تجاوز هوایی به کنسولگری ایران در دمشق و ترور اسماعیل هنیه در تهران، از جمله حوادثی بودند که واکنش قاطع ایران را در قالب عملیات وعده صادق ۱ و ۲ به دنبال داشت.

همچنین، تجاوز نظامی رژیم صهیونیستی به لبنان و شهادت «سید حسن نصرالله»، دبیر کل حزب الله لبنان، پس از انفجارهای تروریستی پبجرها، از دیگر وقایع تأثیرگذار این دوره بود. از سوی دیگر، بحران سوریه نیز با مداخلات مستقیم قدرت‌های جهانی، به‌ویژه ایالات متحده آمریکا و رژیم صهیونیستی، به سقوط بشار اسد منجر شد و این کشور که یکی از ارکان محور مقاومت محسوب می‌شد، با توطئه‌های گسترده‌ای مواجه گشت.

این سخنان همچنین در زمانی بیان شد که افکار عمومی منطقه به‌شدت درگیر پیامدهای ناامن‌سازی گروه‌های تروریستی بودند که با حمایت مستقیم قدرت‌های بزرگ، به‌ویژه ایالات متحده، قصد سرنگونی نظام‌های مستقل منطقه را داشتند. در چنین شرایطی، رژیم صهیونیستی با اتخاذ رویکردهای تهاجمی و انجام حملات مکرر به مناطق مختلف سوریه سعی داشت موقعیت خود را در منطقه تثبیت کند و علاوه بر جولان اشغالی، مناطق دیگری از خاک سوریه را به اشغال خود درآورد.

در چنین فضایی، آیت الله خامنه‌ای با شفاف‌سازی نقشه‌های دشمنان و ارائه تصویری دقیق از شرایط تلاش کردند تا هوشیاری و مقاومت ملت‌های منطقه را تقویت کنند. ایشان در این بیانات، ضمن اشاره به فشارهای اقتصادی، سیاسی و تبلیغاتی بر جمهوری اسلامی، به تقویت روحیه جبهه مقاومت و ایجاد امید و انگیزه در میان ملت ایران و ملت‌های منطقه پرداختند.

موقعیت مکانی ایراد این بیانات نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. این سخنرانی در حسینیه امام خمینی (ره)، در جمع هزاران نفر از گروه‌های مختلف مردم ایراد شد، فضایی که همواره بستری برای ارائه پیام‌های راهبردی و مواضع کلان نظام جمهوری اسلامی بوده است. لحن سخنرانی نیز، با بهره‌گیری از بیانی «تبیینی و ترسیمی»، علاوه بر تشریح دقیق وقایع، مخاطبان را به هوشیاری و مقاومت بیشتر فرامی‌خواند.

۴-۲. بررسی گُش‌های گفتاری بیانات

بیانات آیت الله خامنه‌ای در ۲۱ آذر ۱۴۰۳، نمونه‌ای از بهره‌گیری هوشمندانه از انواع گُش‌های گفتاری است که در چارچوب نظری سرل دسته‌بندی می‌شوند. این بیانات، به‌عنوان گفتمانی راهبردی، از گُش‌های توصیفی، دستوری، تعهدی، احساسی و

اعلانی برای انتقال پیام‌های کلیدی استفاده کرده و مخاطبان را به درک عمیق‌تر از تحولات منطقه واداشته است. در مجموع، ۱۵۱ گنش شناسایی شد که در ادامه، به تفکیک ارائه شده است^۱:

۴-۳-۱. گنش‌های توصیفی

گنش‌های توصیفی در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای به منظور بازنمایی واقعیت‌های موجود و ارائه تصویری جامع از شرایط منطقه به کار گرفته شده‌اند. نمونه‌ای از گنش‌های مرتبط با این بیانات در جدول ۱ مشاهده می‌شود.

جدول ۱: گنش‌های گفتاری توصیفی بیانات

ردیف	پاره‌گفتار	نوع گنش گفتار
۲	«در منطقه ما که یکی از مناطق حساس درجه یک دنیا است، امروز حوادثی در جریان است»	توصیفی
۴	«افکار عمومی کشور هم درگیر این مسائل است؛ سؤالاتی دارند، حرف‌هایی دارند، نظراتی دارند»	توصیفی
۹	«بله یک دولت همسایه سوریه نقش آشکاری را در این زمینه ایفا کرده، الآن هم ایفا می‌کند - این را همه می‌بینند - ولی عامل اصلی آن‌ها هستند؛ عامل اصلی، توطئه‌گر اصلی، نقشه‌کش اصلی، اتاق فرمان اصلی در آمریکا و رژیم صهیونیستی است. قرائنی داریم؛ این قرائن برای انسان جای تردید باقی نمی‌گذارد.»	توصیفی
۱۲	«طبق خبرهایی که داده شد، رژیم صهیونیستی بیش از سیصد نقطه سوریه را بمباران کرده!»	توصیفی
۲۹	«البته این مهاجمینی که گفتم، هر کدام یک غرضی دارند؛ اهدافشان با هم متفاوت است؛ بعضی‌ها از شمال سوریه یا جنوب سوریه دنبال تصرف سرزمین‌اند؛ آمریکا به دنبال این است که جاپای خودش را در منطقه محکم کند؛ اهدافشان این‌ها است»	توصیفی
۴۵	«حملات حزب‌الله، قدرت حزب‌الله، مشت محکم حزب‌الله بعد از این، بیشتر از قبل شد؛ این را دشمن هم فهمید و قبول کرد.»	توصیفی

^۱. با توجه به اینکه ذکر همه پاره‌گفتارها در این مجال نمی‌گنجید، نمونه‌هایی از آن - بر اساس شماره ردیف جدول اصلی - در این قسمت مطرح و جدول کامل به پیوست مقاله ارائه شده است.

ردیف	پاره‌گفتار	نوع گُنش گفتار
۶۸	«خب همه می‌دانند که بله؛ شهدای دفاع از حرم نشان‌دهنده این است که ما حضور داشتیم.»	توصیفی

۴-۳-۲. گُنش‌های دستوری

این گُنش‌ها در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای با هدف ایجاد انگیزه، راهنمایی و ترغیب مخاطبان به انجام اقدامات مشخص و مؤثر بیان شده‌اند. نمونه‌ای از این گُنش‌ها در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲: گُنش‌های گفتاری دستوری بیانات

ردیف	پاره‌گفتار	نوع گُنش گفتار
۳	«هم این حوادث را باید درست فهمید، هم از این حوادث بایستی درس گرفت و عبرت گرفت.»	دستوری
۵	«لازم است ابهام‌ها هم برطرف شود.»	دستوری
۸	«اولاً نباید تردید کرد که آنچه در سوریه اتفاق افتاد، محصول یک نقشه مشترک آمریکایی و صهیونیستی است»	دستوری
۱۱	«خب در یک کشوری — ولو شما با دولت آن کشور موافق نبودید — جنگی اتفاق افتاده، دو گروه به جان هم افتاده‌اند؛ خب این اتفاق همه‌جا می‌افتد، شما چرا دخالت می‌کنید؟»	دستوری
۲۸	«اگر شما در این قضیه صاحب قضیه نیستید، اگر شما نیستید که دارید به نام مثلاً فرض کنید فلان گروه تروریستی، یا فلان گروه مسلح با سوریه می‌جنگید، اگر شما پشت سر آن‌ها قرار ندارید، چرا این کارها را می‌کنید؟ چرا وارد می‌شوید؟ چرا کمک می‌کنید؟ چرا از کمک به مردم سوریه جلوگیری می‌کنید؟»	دستوری
۴۲	«باید بایستد، باید مقاومت کند؛ مقاومت یعنی این.»	دستوری
۱۰۵	«این را مقایسه کنید با آن ارتشی که تاب تحمل ندارد و می‌گریزد!»	دستوری

۴-۳-۳. گنش‌های تعهدی

گنش‌های تعهدی در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای علاوه بر بیان تعهد جمهوری اسلامی به حمایت از محور مقاومت و مقابله با دشمنان، شامل تعهد ایشان به ارائه توضیحات جامع و شفاف در خصوص مسائل منطقه نیز می‌شود. این نوع گنش‌ها در مواردی بر ارائه «تبیین و ترسیم» دقیق شرایط و شفاف‌سازی مسائل پنهان و پیچیده تأکید دارند. نمونه‌ای از این گنش‌ها در جدول ۳ آمده است:

جدول ۳: گنش‌های گفتاری تعهدی بیانات

ردیف	پاره‌گفتار	نوع گنش گفتار
۶	«من قصد ندارم تحلیل کنم قضایای سوریه را - تحلیل را دیگران می‌کنند - قصد من امروز «تبیین و ترسیم» است.»	تعهدی
۷	«منظورم از «تبیین» این است که آنچه واقع شده و احیاناً سعی می‌شود از چشم‌ها مخفی بماند تا آنجایی که ما می‌بینیم و می‌فهمیم بیان کنیم؛ «ترسیم» [هم] به این معنا است که در خلال عرایض امروز، وضع خودمان، حرکت خودمان، حرکت منطقه، آینده منطقه را طبق فهم خودمان ترسیم کنیم و نشان بدهیم.»	تعهدی
۲۷	«لکن بیش از این‌ها لازم بود و بیش از این‌ها باید کار می‌شد»	تعهدی
۳۲	«جایای آمریکا هم قرص نخواهد شد و به توفیق الهی، با حول و قوه الهی آمریکا هم به وسیله جبهه مقاومت از منطقه اخراج خواهد شد.»	تعهدی
۶۹	«منتها چه جوری؟ این احتیاج دارد به توضیح.»	تعهدی
۱۰۰	«در کنار ارتش آن کشور است که نیروی بسیجی‌ای که از جای دیگر آمده می‌تواند بجنگد»	تعهدی
۱۵۱	«لکن خدای متعال ان شاء الله کمک خواهد کرد و ریشه صهیونیسم و عوامل خبیث غربی در این منطقه برکنده خواهد شد؛ به فضل الهی.»	تعهدی

۴-۳-۳. گنش‌های احساسی

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در این دیدار، شامل گنش‌های احساسی نیز هست که با هدف برانگیختن احساسات عمیق انسانی و ایجاد همدلی میان مخاطبان بیان شده‌اند. نمونه‌هایی از این گنش‌ها در جدول ۴ آمده است:

جدول ۴: گُنش‌های گفتاری احساسی بیانات

ردیف	پاره‌گفتار	نوع گُنش گفتار
۱	«خوشامد عرض می‌کنم به همهٔ برادران و خواهران عزیزی که امروز فضای این حسینیه را آغشته کردند از احساسات صمیمی و محبت‌آمیز توحیدی خودشان؛ مخصوصاً برادران و خواهرانی که از برخی شهرستان‌های دیگر، اینجا تشریف آورده‌اند.»	احساسی
۲۶	«البته یک خلبان هواپیمای ما، شجاعت کرد، خطرپذیری کرد، رفت نشست [...] اما] جلوش را گرفتند.»	احساسی
۴۴	«مصیبتی که بر حزب‌الله وارد شد، شوخی بود؟ حزب‌الله کسی مثل سید حسن نصرالله را از دست داد؛ این چیز کمی بود؟»	احساسی
۷۳	«غوغایی شد در دنیا.»	احساسی
۸۲	«خب معلوم است؛ جوان مؤمن غیور محب اهل بیت به هیچ وجه زیر بار چنین چیزی نمی‌رود و اجازه نمی‌دهد. این یک علت.»	احساسی و اعلانی
۹۳	«خب طبعاً مناسب نبود؛ یعنی آن زمان مصلحت دیده نمی‌شد اما می‌رفتند، از راه‌های مختلف می‌رفتند - که شماها میدانید؛ بعضی از داستان‌هایش معروف است - و بعضی‌هایشان شهید شدند، بعضی‌هایشان هم بحمدالله سالم برگشتند.»	احساسی
۱۱۸	«و آلا آمریکایی‌ها در عراق هم همین کارها را می‌کردند؛ در خانه‌ها را می‌شکستند، مرد صاحب‌خانه را جلوی زن و بچه‌اش می‌خواباندند، با چکمه صورت او را فشار می‌دادند روی زمین!»	احساسی

۴-۳-۳. گُنش‌های اعلانی

در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، گُنش‌های اعلانی با هدف اعلام مواضع رسمی، تغییر گفتمان و تأثیرگذاری بر فضای سیاسی و اجتماعی منطقه است. نمونه‌هایی از این گُنش‌ها، از جمله اعلام شکست اهداف دشمنان در سوریه و پیش‌بینی پیروزی مقاومت، در جدول ۵ ارائه شده‌اند:

جدول ۵: گنش‌های گفتاری اعلانی بیانات

ردیف	پاره‌گفتار	نوع گنش گفتار
۳۰	«زمان نشان خواهد داد که ان‌شاءالله هیچ‌کدام به این هدف‌ها نخواهند رسید.»	اعلانی
۳۱	«مناطق تصرف‌شده سوریه به‌وسیلهٔ جوانان غیور سوری آزاد خواهد شد؛ شک نکنید این اتفاق خواهد افتاد!»	اعلانی
۴۷	«نتوانستند بیایند. حزب‌الله با کمال قدرت ایستاد؛ کاری کرد که خود آن‌ها آمدند گفتند: آتش‌بس!»	اعلانی
۴۸	«مقاومت این است.»	اعلانی
۶۴	«همسویی با رژیم صهیونیستی خط قرمز ملت‌ها است. به دولت‌ها کار ندارم؛ آن‌ها [جور دیگری] حرف می‌زنند، می‌گویند. از ملت‌ها [اگر] سؤال کنید، مخالفانند؛ اکثریت قاطع ملت‌ها مخالف‌اند.»	اعلانی
۱۲۱	«البته ممکن است زمان ببرد، طولانی بشود، اما نتیجه حتمی و قطعی است.»	اعلانی
۱۴۷	«یقیناً ملت ایران آمادهٔ به کار است»	اعلانی

۵. یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان‌دهنده بهره‌گیری دقیق و هدفمند آیت‌الله خامنه‌ای از گنش‌های گفتاری است. بیانات ایشان که در مواجهه با بحران‌های منطقه و تحولات حساس آن ایراد شده، علاوه بر روشن‌سازی واقعیت‌ها، نقش مهمی در هدایت افکار عمومی و تقویت جبههٔ مقاومت داشته است. تحلیل گنش‌های گفتاری در چارچوب نظریه سرل، ساختار این بیانات را به‌صورت نظام‌مند بررسی و به کشف لایه‌های معنایی آن‌ها کمک می‌کند.

این بخش از پژوهش، ابتدا به طبقه‌بندی گنش‌های گفتاری بر اساس نوع و فراوانی می‌پردازد تا الگوی کلی به‌کارگیری این گنش‌ها در بیانات مشخص شود. سپس، در بخش تحلیل محتوای گنش‌ها، تأثیر و اهداف هر یک از این گنش‌ها در انتقال پیام‌های راهبردی و الهام‌بخش بررسی می‌شود. این یافته‌ها بیانگر این است که آیت‌الله خامنه‌ای با تکیه بر گنش‌های چندلایه، به شکل‌دهی به گفتمان مقاومت و هدایت افکار عمومی در برابر تهدیدات استکباری پرداخته‌اند.

۵-۱. طبقه‌بندی گُنش‌های گفتاری

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای شامل طیف متنوعی از گُنش‌های گفتاری بوده که بر اساس نظریهٔ جان سرل طبقه‌بندی شده است. این گُنش‌ها به ترتیب فراوانی شامل موارد زیر هستند:

≠ توصیفی (۵۹ مورد): برای تبیین وضعیت‌ها، ارائه اطلاعات و روشن‌سازی حقایق؛

≠ اعلانی (۴۳ مورد): به‌عنوان ابزار اعلام موضع و تقویت روحیه مخاطبان؛
 ≠ دستوری (۲۱ مورد): در راستای هدایت مسئولین، جبههٔ مقاومت و عموم مردم برای انجام اقدامات مشخص؛

≠ احساسی (۸ مورد): جهت برانگیختن انگیزه و تقویت ارتباط عاطفی با مخاطبان؛

≠ تعهدی (۷ مورد): نشان‌دهنده تعهدات و پیش‌بینی‌های قاطع درباره آینده.

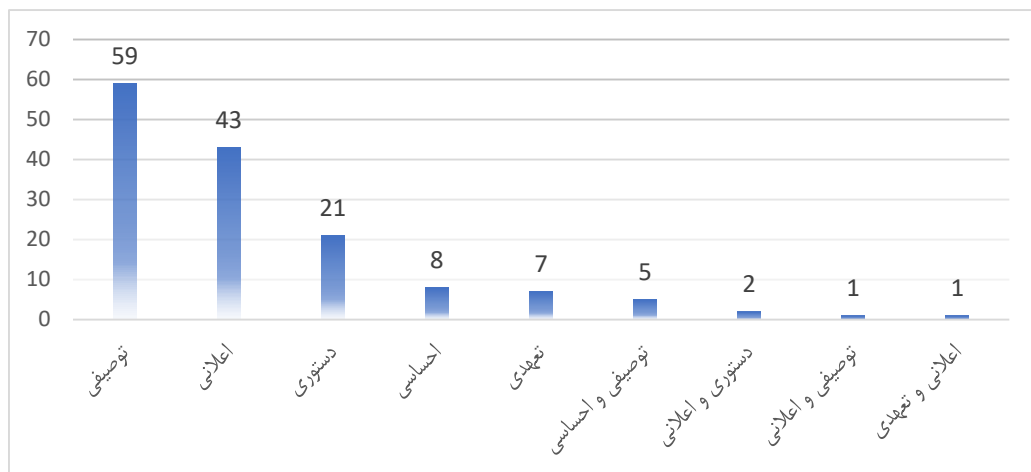
علاوه بر این، برخی از گُنش‌ها به صورت ترکیبی ظاهر شده‌اند، از جمله:

≠ توصیفی و احساسی (۵ مورد): نشان‌دهنده ارتباط عمیق بین اطلاعات ارائه شده و انگیزه‌بخشی.

≠ دستوری و اعلانی (۲ مورد): تأکید هم‌زمان بر الزام و اعلام موضع.

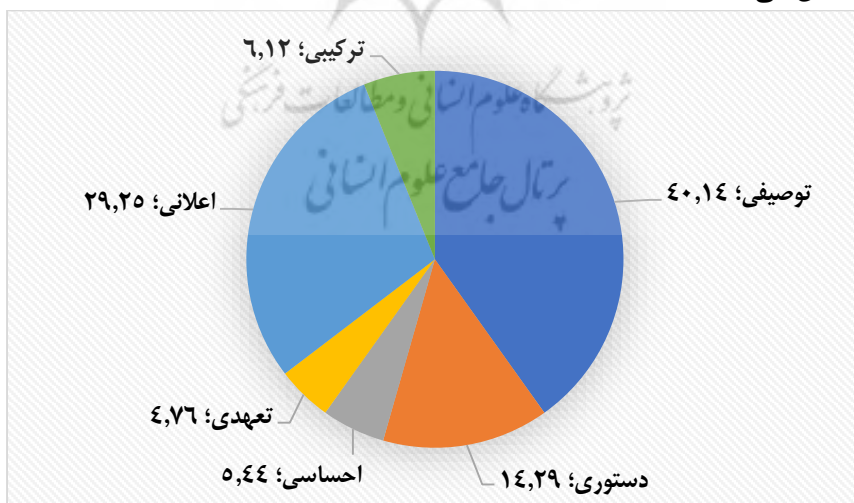
≠ موارد منفرد دیگر نظیر ترکیب‌های «توصیفی و اعلانی» یا «اعلانی و تعهدی» که به‌طور خاص به مقاطع حساس گفتار مرتبط است.

این توزیع نشان می‌دهد که آیت‌الله خامنه‌ای چگونه از تنوع گُنش‌های گفتاری برای تأثیرگذاری چندجانبه بهره گرفته‌اند.

نمودار ۱: توزیع گنش‌های گفتاری بیانات

همان‌طور که در نمودار شماره ۱ مشاهده می‌شود، گنش‌های توصیفی با سهم حدود ۴۱٪ بیشترین فراوانی را در بیانات دارند و صرف‌نظر از گنش‌های ترکیبی، گنش‌های تعهدی و احساسی با سهم حدود ۵٪ کمترین فراوانی را داشته‌اند. این توزیع نشان‌دهنده تأکید آیت‌الله خامنه‌ای بر ارائه اطلاعات و تبیین حقایق، همراه با اعلام مواضع راهبردی است. نمودار شماره ۲، درصد فراوانی این گنش‌های گفتاری را نمایش می‌دهد.

نمودار ۲: توزیع و درصد فراوانی گنش‌های گفتاری بیانات

۵-۲. تحلیل محتوای گُنش‌های گفتاری

۵-۲-۱. گُنش‌های توصیفی

گُنش‌های توصیفی با ۵۹ مورد، برجسته‌ترین نوع گُنش در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای است. این گُنش‌ها برای ارائه اطلاعات دقیق دربارهٔ وضعیت منطقه، به تصویر کشیدن واقعیات میدانی، نقش بازیگران مختلف و مقابله با روایت‌های نادرست دشمنان به کار گرفته شده‌اند. ایشان از این گُنش‌ها برای افزایش درک مخاطبان از شرایط پیچیده منطقه استفاده کرده‌اند؛ به‌عنوان مثال، در پاره‌گفتار «آمریکایی‌ها هم خودشان اعلام کردند [...] که ۷۵ نقطه را هم آن‌ها بمباران کرده‌اند» (ردیف ۱۵)، آیت‌الله خامنه‌ای با استناد به منابع دشمن، مخاطب را با جزئیات ملموس و مستند ماهیت تخریبی اقدامات آمریکا مواجه می‌کند. همچنین، در پاره‌گفتار «رژیم صهیونیستی بیش از سیصد نقطهٔ سوریه را بمباران کرده است» (ردیف ۱۲)، گُنش توصیفی با هدف تأکید بر نقش مستقیم و مسئولیت رژیم صهیونیستی در بحران سوریه بیان شده است. این گُنش‌ها علاوه بر انتقال اطلاعات، زمینه‌ساز تحلیل منطقی و تقویت درک مخاطب از موضوعات پیچیده هستند؛ برای نمونه، در پاره‌گفتار «بعضی از این نقاطی که بمباران کرده‌اند، مراکز زیرساختی سوریه است» (ردیف ۱۶)، آیت‌الله خامنه‌ای به‌روشنی اهداف پشت پردهٔ دشمنان را نشان می‌دهد. این نوع تحلیل‌های مبتنی بر واقعیت‌ها، پایه‌ای برای ایجاد درک عمیق‌تر و مقابله با جنگ روایت‌ها فراهم می‌آورد.

۵-۲-۲. گُنش‌های اعلانی

گُنش‌های اعلانی با ۴۳ مورد، ابزار اصلی آیت‌الله خامنه‌ای برای تقویت روحیهٔ مقاومت و اعلام موضع قاطع است. این گُنش‌ها غالباً با هدف تأکید بر ارادهٔ ملت‌ها، برجسته‌سازی پیروزی‌های مقاومت و نمایش ناکامی دشمنان به کار گرفته شده‌اند؛ به‌عنوان مثال، در پاره‌گفتار «مناطق تصرف‌شدهٔ سوریه به‌وسیلهٔ جوانان غیور سوری آزاد خواهد شد» (ردیف ۳۱)، این گُنش به‌مثابه بیانیه‌ای انگیزشی عمل کرده، امید به پیروزی را تقویت می‌کند. نمونه دیگری از این نوع گُنش، پیش‌بینی شکست برنامه‌های آمریکا در منطقه است: «جاپای آمریکا هم قرص نخواهد شد و به توفیق الهی، آمریکا هم به‌وسیلهٔ جبههٔ مقاومت از منطقه اخراج خواهد شد» (ردیف ۳۲). این اظهارات با ارسال پیام‌های چندلایه‌ای باعث تقویت همبستگی میان مخاطبان

می‌شود. علاوه بر این، گنش‌های اعلانی در شکل‌دهی به گفتمان منطقه‌ای نقشی کلیدی دارند و راهبردهای کلان جمهوری اسلامی را به‌روشنی ترسیم می‌کنند.

۵-۲-۳. گنش‌های دستوری

گنش‌های دستوری با ۲۱ مورد، برای هدایت اقدامات و تأکید بر الزامات راهبردی به کار گرفته شده است. این گنش‌ها شامل فراخوان‌ها و دستوراتی است که آیت‌الله خامنه‌ای به مسئولان، جبهه مقاومت و عموم مردم ارائه داده‌اند؛ به‌عنوان مثال، در پاره‌گفتار «بایستی مقاومت کرد، باید از نیروی خداداد استفاده کرد» (ردیف ۱۰۸)، بر مسئولیت‌های فردی و جمعی تأکید و وظایف مشخصی به مخاطبان گوشزد می‌شود. علاوه بر این، ایشان در مواقعی از این گنش‌ها برای هشدار به مخاطبان استفاده کرده‌اند، مانند «نباید غفلت کرد، از دشمن نباید غافل شد» (ردیف ۱۲۶). این دستورات با هدف تقویت آمادگی و ارتقای سطح هوشیاری صادر شده‌اند و نقشی حیاتی در بسیج مخاطبان و تقویت قدرت تصمیم‌گیری در شرایط بحرانی ایفاء می‌کنند.

۵-۲-۴. گنش‌های احساسی

گنش‌های احساسی، با وجود تعداد کمتر (۸ مورد)، تأثیر عمیقی بر مخاطبان دارند. این گنش‌ها برای برانگیختن احساسات مذهبی، ملی و انسانی به کار رفته‌اند؛ به‌عنوان مثال، در پاره‌گفتار «جوان مؤمن غیور محب اهل‌بیت به‌هیچ‌وجه زیر بار چنین چیزی نمی‌رود و اجازه نمی‌دهد» (ردیف ۸۲)، احساس افتخار و مسئولیت در مخاطبان تقویت می‌شود. همچنین، در پاره‌گفتار «مصیبتی که بر حزب‌الله وارد شد، شوخی بود؟ حزب‌الله کسی مثل سید حسن نصرالله را از دست داد» (ردیف ۴۴)، با یادآوری فداکاری‌ها، حس همبستگی و انگیزه برای ادامه مسیر مقاومت را برمی‌انگیزد. این گنش‌ها علاوه بر ایجاد پیوند عاطفی میان آیت‌الله خامنه‌ای و مخاطبان، تقویت‌کننده نظام «امامت و امت» در قالب گفتمانی عاطفی و انگیزشی هستند.

۵-۲-۵. گنش‌های تعهدی

گنش‌های تعهدی (۷ مورد) بیانگر عزم و اطمینان آیت‌الله خامنه‌ای، نسبت به آینده است. این گنش‌ها بر تعهدات راهبردی و پیش‌بینی‌های قاطع تأکید دارند؛ به‌عنوان مثال، در پاره‌گفتار «آمریکا هم به‌وسیله جبهه مقاومت از منطقه اخراج

خواهد شد» (ردیف ۳۲)، ایمان و اراده‌ای قاطع برای تحقق این هدف ارائه می‌شود. همچنین، در پاره‌گفتار «من قصد ندارم تحلیل کنم قضایای سوریه را، قصد من امروز تبیین و ترسیم است» (ردیف ۶)، آیت‌الله خامنه‌ای تعهد خود به شفاف‌سازی و ارائه نقشه راه آینده را بیان می‌کند. این گُنش‌ها علاوه بر انگیزه‌بخشی، به تقویت حسِ همبستگی میان مخاطبان کمک می‌کنند. تعهدات مطرح، باور به تحقق وعده‌ها و مقاومت را در سطح جمعی افزایش می‌دهد.

۵-۲-۶. گُنش‌های ترکیبی

گُنش‌های ترکیبی، شامل مواردی مانند «توصیفی و احساسی»، «دستوری و اعلانی»، «توصیفی و اعلانی» و «اعلانی و تعهدی»، نسبت به سایر گُنش‌های مستقل تعدادشان کمتر است (در مجموع ۹ مورد)، اما از نظر معنایی و تأثیرگذاری جایگاه ویژه‌ای در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای دارند. این گُنش‌ها با ادغام اهداف چندگانه، نظیر ارائه اطلاعات، انگیزه‌بخشی و اعلام مواضع رسمی، پیام‌های چندلایه‌ای را منتقل و ارتباط عاطفی و منطقی با مخاطبان را تقویت می‌کنند. برای مثال، پاره‌گفتار «شما جوان‌ها مراقب باشید، دشمن دارد نقشه می‌کشد و برنامه‌ریزی می‌کند» (ردیف ۴۵) که ترکیبی از گُنش توصیفی و احساسی را در خود دارد، ایشان هم‌زمان با ارائه اطلاعات درباره برنامه‌ریزی دشمن، احساس مسئولیت و هوشیاری را در مخاطبان تقویت می‌کنند. گُنش ترکیبی «دستوری و اعلانی» نیز در پاره‌گفتار «ما باید قوی بشویم، دشمن از قدرت ما می‌ترسد» (ردیف ۶۷) دیده می‌شود. این بیانات هم یک دستور روشن برای تقویت قدرت است و هم یک اعلام موضع که بر نقش قدرت در بازدارندگی دشمن تأکید دارد. چنین گُنش‌هایی، از نظر راهبردی تأثیرگذاری بیشتری دارند، زیرا پیام‌های الزام‌آور و تشویقی را به‌طور هم‌زمان منتقل می‌کنند. در مجموع، تحلیل محتوای گُنش‌های گفتاری در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای نشان می‌دهد که ایشان با بهره‌گیری هدفمند از انواع گُنش‌ها، موفق به انتقال پیام‌های چندلایه، الهام‌بخشی به مخاطبان و هدایت افکار عمومی شده‌اند. این تنوع گُنش‌ها، توانایی ایشان را در ایجاد گفتمانی چندجانبه و راهبردی برجسته می‌سازد که هم‌زمان بر تبیین حقایق، بسیج مخاطبان و الهام‌بخشی به ملت‌ها تأکید دارد.

۶. کاربست تحلیل محتوای کنش‌های گفتاری در تبیین بیانات آیت‌الله خامنه‌ای

تحلیل محتوای کنش‌های گفتاری بیانات آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان ابزاری کارآمد، نه‌تنها درک عمیق‌تری از محتوای این بیانات فراهم می‌کند، بلکه کاربردهای عملی و گفتمان‌ساز آن را در سطوح مختلف نشان می‌دهد. در این بخش، با تکیه بر یافته‌های پژوهش و برای نمونه، به بررسی سه محور اصلی در کاربست تحلیل محتوای کنش‌های گفتاری پرداخته می‌شود:^۱ نخست، تحلیل مخاطب‌محور کنش‌های گفتاری که به تأثیر این بیانات بر گروه‌های مختلف مخاطبان و نقش آن در شکل‌دهی افکار عمومی می‌پردازد؛ دوم، تحلیل هدفمند کنش‌های گفتاری در بحران‌ها که نحوه استفاده از این کنش‌ها در مدیریت و پاسخ‌گویی به بحران‌های منطقه را روشن می‌سازد؛ سوم، تحلیل کنش‌های گفتاری بر مبنای دوگانه اسلام-استکبار که تقابل گفتمان اسلامی با گفتمان سلطه‌گرایانه استکبار را برجسته می‌کند.

۶-۱. تحلیل مخاطب‌محور کنش‌های گفتاری

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای همواره دارای پیام‌هایی هدفمند و چندلایه است که با در نظر گرفتن نیازها، شرایط و دغدغه‌های مخاطبان طراحی و ارائه شده‌اند. مخاطبان بیانات شامل طیفی وسیع از گروه‌های اجتماعی، از مسئولان و تصمیم‌گیران تا ملت‌های منطقه و حتی دشمنان است. این گفتمان هوشمندانه با بهره‌گیری از کنش‌های گفتاری متنوع، اثرگذاری‌های مختلفی بر مخاطبان داشته است. در ادامه، تأثیرات هر نوع کنش گفتاری بر مخاطبان بررسی می‌شود.

۶-۱-۱. تأثیر کنش‌های توصیفی بر افزایش آگاهی مخاطبان

کنش‌های توصیفی که بیشترین سهم را در بیانات دارند، به‌طور مستقیم مخاطبان را با حقایق و اطلاعات دقیق درباره وضعیت منطقه، بحران‌ها و نقش بازیگران اصلی مواجه می‌سازند. این کنش‌ها علاوه بر افزایش آگاهی عمومی، به مخاطبان کمک می‌کنند که در برابر جنگ روایت‌ها و تلاش دشمن برای تحریف واقعیت‌ها، قدرت تحلیل پیدا کنند؛ برای مثال، توصیف‌های دقیق از اقدامات تخریبی رژیم

۱. در کاربست تحلیل محتوای کنش‌های گفتاری به سه محور اصلی پرداخته شد، ولی محورهای بیشتری را می‌توان بررسی کرد که به دلیل محدودیت، از پرداختن به آن‌ها صرف‌نظر می‌شود.

صهیونیستی و آمریکا، مانند بمباران زیرساخت‌های سوریه، به مخاطبان درک عمیق‌تری از ابعاد پنهان توطئه‌های دشمن می‌دهد. این نوع گُش‌ها، به‌ویژه برای گروه‌های تصمیم‌گیر (مانند مسئولان و سیاست‌گذاران) بسیار حیاتی است، زیرا اطلاعاتی مستند و تحلیلی برای برنامه‌ریزی و مقابله فراهم می‌کند. همچنین، ارائه این اطلاعات به افکار عمومی، مقاومت و آگاهی ملت‌ها را در برابر تبلیغات دشمن تقویت می‌کند.

۶-۱-۲. تأثیر گُش‌های اعلانی بر تقویت روحیه و اعتماد به پیروزی

گُش‌های اعلانی که با اعلام مواضع قاطع و پیش‌بینی آینده همراه‌اند، نقش کلیدی در تقویت روحیه مخاطبان و افزایش انسجام در جبهه مقاومت ایفا می‌کنند. این نوع گُش‌ها به مخاطبان اطمینان می‌دهند که نظام جمهوری اسلامی و جبهه مقاومت در مسیر درستی قرار دارند و آینده‌ای روشن در انتظار آن‌هاست؛ به‌عنوان نمونه، مضامینی نظیر «آمریکا از منطقه اخراج خواهد شد» یا «مناطق تصرف‌شده سوریه آزاد خواهند شد»، به‌طور مستقیم در میان ملت‌های منطقه امید و اعتماد ایجاد می‌کند. این گُش‌ها تأثیر عمیقی بر ملت‌های مسلمان، گروه‌های مقاومت و حتی دشمنان دارند. بیانات اعلانی برای ملت‌های مسلمان نمادی از اراده‌ای خدشه‌ناپذیر است که آن‌ها را به وحدت و تلاش بیشتر فرامی‌خواند و برای دشمنان، پیام‌هایی هشدارآمیز است که مواضع آزاداندیشانه نظام جمهوری اسلامی را اعلام می‌دارد.

۶-۱-۳. تأثیر گُش‌های احساسی بر ایجاد همبستگی و انگیزه بخشی

گُش‌های احساسی، از نظر تعداد محدودترند، اما اثرگذاری آن‌ها بر مخاطبان بسیار قابل توجه است. این گُش‌ها احساساتی عمیق همچون افتخار، همبستگی و مسئولیت را در میان مخاطبان برمی‌انگیزند؛ به‌عنوان مثال، اشاره به فداکاری‌های حزب‌الله و جوانان فلسطینی، حس غرور و تعلق به جبهه مقاومت را در میان ملت‌های مسلمان تقویت می‌کند.

این گُش‌ها، علاوه بر ایجاد پیوند عاطفی میان رهبر انقلاب و مخاطبان، به ایجاد انگیزه برای ادامه مسیر مقاومت کمک می‌کنند. مخاطبان این بیانات اغلب جوانان، نیروهای مقاومت و ملت‌های مظلوم منطقه هستند که با شنیدن این پیام‌ها، احساس می‌کنند که فداکاری‌ها و تلاش‌هایشان دیده و ارج نهاده می‌شود.

۶-۱-۴. تأثیر گُش‌های دستوری بر هدایت و بسیج افکار عمومی

گنش‌های دستوری، مخاطبان را به انجام اقدامات مشخص و مسئولیت‌پذیری در برابر شرایط بحرانی فرامی‌خوانند. این گنش‌ها در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای به‌صورت شفاف و صریح ارائه شده و از ملت‌ها و مسئولین می‌خواهد که در برابر توطئه‌های دشمن هوشیار باشند و مسیر مقاومت را ادامه دهند؛ به‌عنوان مثال، دستورات مستقیم مانند مضامین «نباید از دشمن غفلت کرد» یا «باید مقاومت را تقویت کرد»، به تقویت هوشیاری و هماهنگی در جبهه مقاومت کمک می‌کنند.

این نوع گنش‌ها به‌ویژه برای مسئولان و نیروهای مقاومت، راهبردهای روشنی برای عمل ارائه می‌دهند. برای عموم مردم نیز، این گنش‌ها پیام‌هایی جهت‌دهنده هستند که در مواجهه با تهدیدها، وظایف فردی و جمعی را یادآوری می‌کنند.

۶-۱-۵. تأثیر گنش‌های تعهدی بر تقویت اعتماد و امید به آینده

گنش‌های تعهدی، مخاطبان را با وعده‌ها و پیش‌بینی‌های قاطع درباره آینده مواجه می‌کنند. این نوع گنش‌ها حس اعتماد و اطمینان به اهداف جبهه مقاومت را تقویت می‌کنند؛ به‌عنوان مثال، پیش‌بینی اخراج آمریکا از منطقه یا شکست رژیم صهیونیستی، به مخاطبان اطمینان می‌دهد که پیروزی مقاومت حتمی است. این گنش‌ها، به‌ویژه در میان نیروهای مقاومت و ملت‌های مظلوم، نقشی کلیدی در حفظ انگیزه و اعتماد به مسیر مبارزه دارند. از سوی دیگر، این بیانات حامل این پیام واضح برای دشمنان است که اراده ملت‌های مقاومت شکست‌ناپذیر است.

۶-۲. تحلیل هدفمند گنش‌های گفتاری در بحران‌ها

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای همواره پاسخی به شرایط پیچیده و بحران‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بوده است. در این بیانات، استفاده هدفمند از انواع گنش‌های گفتاری، نقش مؤثری در تبیین وقایع، هدایت افکار عمومی و ایجاد انسجام در میان ملت‌ها ایفا کرده است. در این بخش، تحلیل هدفمند گنش‌های گفتاری در مواجهه با بحران‌های خاص، نظیر بحران سوریه، تجاوز رژیم صهیونیستی به لبنان و فشارهای جهانی علیه محور مقاومت ارائه می‌شود.

۶-۲-۱. بحران سوریه: مقابله با جنگ روایت‌ها

بحران سوریه یکی از پیچیده‌ترین موضوعات منطقه است که با حجم گسترده‌ای از جنگ روانی و روایت‌های تحریف‌شده همراه بوده است. در این شرایط، گنش‌های توصیفی و ترکیبی، ابزاری کلیدی برای افشای توطئه‌ها و تبیین واقعیت‌ها بوده‌اند؛

به‌عنوان نمونه، در پاره‌گفتار «رژیم صهیونیستی بیش از سیصد نقطهٔ سوریه را بمباران کرده است» (ردیف ۱۲)، رهبر انقلاب با بهره‌گیری از گُش توصیفی، مسئولیت رژیم صهیونیستی در تخریب زیرساخت‌های سوریه را برجسته کرده‌اند. این نوع گُش‌ها با ارائه جزئیات دقیق، تلاش دشمن برای تحریف واقعیت‌ها را خنثی و مخاطبان را به درک عمیق‌تری از عمق توطئه‌ها هدایت می‌کند.

گُش‌های اعلانی نیز در این بحران نقش مهمی داشته‌اند. پیش‌بینی پیروزی مقاومت و اخراج نیروهای خارجی از سوریه در پاره‌گفتار «مناطق تصرف‌شدهٔ سوریه به‌وسیلهٔ جوانان غیور سوری آزاد خواهد شد» (ردیف ۳۱)، هم امیدبخشی به جبههٔ مقاومت و هم اعلام موضع قاطع در برابر مداخلات خارجی بوده است.

۶-۲-۲. تجاوز رژیم صهیونیستی به لبنان: تقویت گفتمان مقاومت

در مواجهه با تجاوز رژیم صهیونیستی با لبنان و شهادت سید حسن نصرالله، دبیر کل حزب‌الله، آیت‌الله خامنه‌ای از گُش‌های احساسی و اعلانی برای تقویت گفتمان مقاومت استفاده کرده‌اند؛ برای مثال، در پاره‌گفتار «مصیبتی که بر حزب‌الله وارد شد، شوخی بود؟ حزب‌الله کسی مثل سید حسن نصرالله را از دست داد» (ردیف ۴۴)، با ترکیبی از گُش‌های احساسی و توصیفی، فداکاری‌ها و مصائب مقاومت برجسته و حس همبستگی و تعهد در مخاطبان تقویت می‌شود. این نوع بیانات، علاوه بر برانگیختن احساسات عمیق انسانی، زمینه‌ساز انگیزه برای ادامه مسیر مقاومت هستند.

گُش‌های تعهدی نیز در این بحران نقش پُررنگی داشته‌اند. در پاره‌گفتار «رژیم صهیونیستی مجبور به عقب‌نشینی خواهد شد» (ردیف ۴۷)، ایشان تعهدی قاطع به شکست دشمنان و پیروزی مقاومت ارائه می‌دهند. این بیانات، این پیام روشن را به ملت‌های منطقه ارسال می‌کند که «مقاومت تنها راه مقابله با تجاوز است».

۶-۲-۳. فشارهای جهانی علیه محور مقاومت: اعلام مواضع قاطع

در مواجهه با فشارهای جهانی علیه محور مقاومت، کنش‌های اعلانی و دستوری، ابزارهای اصلی آیت‌الله خامنه‌ای برای هدایت افکار عمومی و تقویت همبستگی بوده‌اند؛ به‌عنوان نمونه، در پاره‌گفتار «جاپای آمریکا هم قرص نخواهد شد و به توفیق الهی، آمریکا هم به‌وسیلهٔ جبههٔ مقاومت از منطقه اخراج خواهد شد» (ردیف ۳۲)، گُش اعلانی همچون بیانیه‌ای رسمی، پیام قاطع نظام جمهوری اسلامی را به

جهانیان مخابره می‌کند. این گنش‌ها نه تنها امید به پیروزی را در میان ملت‌های منطقه افزایش می‌دهد، بلکه مواضع دشمنان را نیز به چالش می‌کشد. از سوی دیگر، گنش‌های دستوری نظیر «بایستی مقاومت کرد، باید از نیروی خداداد استفاده کرد» (ردیف ۱۰۸)، مسئولیت‌های فردی و جمعی را به مخاطبان یادآوری کرده، آن‌ها را به اقدام عملی فرامی‌خواند. این بیانات، راهبردی شفاف برای ملت‌ها و مسئولان ارائه می‌دهد تا در برابر فشارهای دشمنان هوشیار و فعال باشند. تحلیل گنش‌های گفتاری در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای نشان می‌دهد که ایشان با شناخت عمیق از ماهیت و ابعاد هر بحران، از ترکیبی از انواع گنش‌ها برای تبیین حقایق، ایجاد انگیزه و اعلام مواضع استفاده می‌کنند. این گفتمان هدفمند، نقشی کلیدی در خنثی‌سازی جنگ روانی دشمنان، تقویت روحیه ملت‌ها و هدایت افکار عمومی ایفا کرده و راهبردهای عملی برای مقابله با بحران‌ها ارائه داده است.

۳-۶. تحلیل گنش‌های گفتاری بر مبنای دوگانه اسلام و استکبار

گنش‌های گفتاری آیت‌الله خامنه‌ای با محوریت اسلام، به عنوان یک منظومه فکری جامع و راهبردی، همواره در تقابل با گفتمان استکبار جهانی قرار دارد. این دوگانه، بر پایه تقابل عدالت و ظلم، مقاومت و سلطه و بیداری و انفعال شکل گرفته است. گنش‌های گفتاری آیت‌الله خامنه‌ای در چارچوب این دوگانه، با هدف روشن‌گری، الهام‌بخشی و بسیج ملت‌ها در برابر استکبار طراحی شده‌اند. در ادامه، نمونه‌ای از این گنش‌ها در پرتو این دوگانه تحلیل می‌شود:

۱-۳-۶. گنش‌های توصیفی: بازنمایی حقیقت در برابر تحریف استکباری

در گفتمان آیت‌الله خامنه‌ای، گنش‌های توصیفی با هدف روشن‌سازی واقعیت‌ها و خنثی‌سازی جنگ روایت‌ها عمل می‌کنند. این نوع گنش، ابزار مقابله با سیاست‌های استکباری است که حقیقت را پنهان یا تحریف می‌کند؛ به عنوان مثال، در پاره‌گفتار «رژیم صهیونیستی بیش از سیصد نقطه سوریه را بمباران کرده است» (ردیف ۱۲)، حقیقت تجاوزگری رژیم صهیونیستی آشکار می‌شود. این در حالی است که جبهه استکبار، با ارائه روایت‌های تحریف‌شده، تجاوزات و جنایات خود را توجیه می‌کند؛ برای مثال، رژیم صهیونیستی با «انسانیت‌زدایی» از فلسطینیان، بمباران غزه را «دفاع مشروع» معرفی می‌کند تا افکار عمومی را منحرف سازد.

۲-۳-۶. گنش‌های اعلانی: اعلام مقاومت در برابر سلطه طلبی

کنش‌های اعلانی در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، بیانگر ایستادگی قاطع در برابر استکبار و اعلام مواضع روشن برای ملت‌ها و دشمنان است. این کنش‌ها بر اصول مقاومت و امید تأکید دارند؛ به‌عنوان مثال، در پاره‌گفتار «مناطق تصرف‌شده سوریه به‌وسیله جوانان غیور سوری آزاد خواهد شد» (ردیف ۳۱)، رهبر انقلاب، نه‌تنها پیروزی مقاومت را اعلام می‌کنند، بلکه به ملت‌ها برای ادامه مسیر انگیزه می‌دهند. در مقابل، گفتمان استکبار از کنش‌های اعلانی برای ارباب و تهدید استفاده می‌کند؛ برای مثال، مقامات آمریکایی معمولاً با اظهاراتی نظیر «تحریم‌های بیشتر علیه ایران» تلاش می‌کنند سلطه و قدرت خود را به رخ ملت‌ها بکشند.

۳-۳-۶. کنش‌های احساسی: تقویت همبستگی در برابر انفعال اجتماعی

کنش‌های احساسی در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، پیوندهای عاطفی میان ملت‌ها و ارزش‌های الهی را تقویت می‌سازد و حس مسئولیت را در آن‌ها برمی‌انگیزاند؛ برای مثال، در پاره‌گفتار «جوان مؤمن غیور محب اهل بیت به‌هیچ‌وجه زیر بار چنین چیزی نمی‌رود و اجازه نمی‌دهد» (ردیف ۸۲)، رهبر انقلاب با تأکید بر عزت و غیرت دینی، مخاطبان را به مقاومت وادار می‌کنند. در مقابل، استکبار از تحریک احساسات برای ایجاد انفعال یا نفرت استفاده می‌کند؛ به‌عنوان نمونه، رسانه‌های استکباری اغلب با بزرگ‌نمایی اختلافات قومی و /یا مذهبی در غرب آسیا، انسجام ملت‌ها را هدف قرار می‌دهند.

۴-۳-۶. کنش‌های دستوری: هدایت به خوداتکایی در برابر وابستگی

کنش‌های دستوری آیت‌الله خامنه‌ای، بر دعوت به مسئولیت‌پذیری و خوداتکایی ملت‌ها تأکید دارند، درحالی‌که گفتمان استکباری، ملت‌ها را به وابستگی و انفعال سوق می‌دهد؛ به‌عنوان مثال، در پاره‌گفتار «بایستی مقاومت کرد، باید از نیروی خداداد استفاده کرد» (ردیف ۱۰۸)، ایشان ملت‌ها را به بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی خویش فرامی‌خوانند. درحالی‌که گفتمان استکباری تلاش می‌کند ملت‌ها را به قدرت‌های خارجی وابسته کند. به‌عنوان مثال، ایالات متحده همواره خود را «ضامن امنیت منطقه» معرفی می‌کند و از این طریق، دولت‌های منطقه را به وابستگی نظامی و سیاسی سوق می‌دهد.

۵-۳-۶. کنش‌های تعهدی: ایمان به وعده‌های الهی در برابر تردیدافکنی

گنش‌های تعهدی در گفتمان آیت‌الله خامنه‌ای، با تأکید بر وعده‌های الهی، حس اعتماد و امید به آینده را تقویت می‌کنند؛ برای مثال، در پاره‌گفتار «آمریکا به وسیله جبهه مقاومت از منطقه اخراج خواهد شد» (ردیف ۳۲)، رهبر انقلاب با تعهد قاطع، ایمان به تحقق وعده‌های الهی را به مخاطبان یادآور می‌شود. در مقابل، گفتمان استکباری با ایجاد تردید و پخش شایعات، ملت‌ها را از آینده مأیوس می‌کند. تبلیغات رسانه‌ای غربی درباره «ضعف جبهه مقاومت» و تلاش برای جایگزینی تردید و انفعال به جای امید و اعتماد، شاهدی بر این مدعا است.

۷. نتیجه‌گیری

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در تاریخ ۲۱ آذر ۱۴۰۳، نمونه‌ای برجسته از بهره‌گیری هدفمند و راهبردی از زبان برای تبیین واقعیت‌ها، تقویت جبهه مقاومت و الهام‌بخشی به ملت‌ها در برابر چالش‌ها و بحران‌های منطقه است. این پژوهش با استفاده از چارچوب نظری گنش‌های گفتاری جان سرل، نشان داد که بیانات آیت‌الله خامنه‌ای از ساختاری منسجم و چندلایه برخوردار و شامل انواع مختلف گنش‌های گفتاری (توصیفی، دستوری، تعهدی، احساسی و اعلانی) است که هر یک با اهداف خاصی طراحی و بیان شده‌اند.

بر اساس یافته‌های پژوهش، گنش‌های توصیفی بیشترین سهم را در بیانات داشته و در ارائه اطلاعات دقیق و مقابله با جنگ روایت‌ها نقش مهمی ایفا کرده‌اند. گنش‌های اعلانی، با تأکید بر مواضع قاطع و الهام‌بخش، ضمن ایجاد امید در جبهه مقاومت، پیام‌هایی واضح و هشدارآمیز به دشمنان منتقل کرده‌اند. گنش‌های دستوری، با هدایت مخاطبان به اقدامات عملی، مسئولیت‌پذیری را تقویت کرده و گنش‌های تعهدی، با تأکید بر تحقق وعده‌های الهی، ایمان و اعتماد به آینده را در ملت‌های منطقه ارتقا داده‌اند. علاوه بر این، گنش‌های احساسی نیز به عنوان ابزاری قدرتمند برای ایجاد همبستگی و تقویت پیوندهای عاطفی میان رهبر و ملت‌ها عمل کرده‌اند. علاوه بر این، یافته‌ها نشان داده که تحلیل محتوای گنش‌های گفتاری در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، کاربردی فراتر از یک تحلیل نظری صرف دارد و می‌تواند به عنوان ابزاری مؤثر برای فهم عمیق‌تر از پیام‌های ارتباطی و راهبردی ایشان به کار گرفته شود. ایشان با شناخت دقیق نیازها و شرایط مختلف گروه‌های مخاطب، از انواع

گُش‌های گفتاری برای هدایت افکار عمومی و تقویت انسجام اجتماعی بهره گرفته‌اند. تحلیل هدفمند گُش‌ها در بحران‌های منطقه‌ای، از جمله بحران سوریه و تجاوز رژیم صهیونیستی به لبنان نشان داد که بیانات ایشان توانسته است به‌طور مؤثر به تبیین حقایق، خنثی‌سازی تبلیغات دشمن و ایجاد انگیزه در ملت‌های منطقه بپردازد. از منظر دوگانه اسلام و استکبار نیز، بیانات آیت‌الله خامنه‌ای بازتاب‌دهنده گفتمانی عدالت‌محور و مقاومت‌گرا در برابر گفتمان سلطه‌جویانه استکبار جهانی است. در این چارچوب، گُش‌های گفتاری ایشان ابزاری راهبردی برای روشن‌سازی حقایق، تقویت مقاومت و هدایت ملت‌ها در برابر سلطه‌طلبی قدرت‌های جهانی بوده است.

اهمیت این تحقیق فراتر از ارائه یک الگوی نظری است و زبان را به‌عنوان ابزاری راهبردی در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای برجسته می‌کند. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی، کاربرد این چارچوب نظری را در تحلیل سایر بیانات آیت‌الله خامنه‌ای گسترش دهند و به ابعاد گسترده‌تر تأثیرگذاری زبان در هدایت افکار عمومی و مقابله با جنگ روایت‌ها بپردازند.

فهرست منابع

- 0 خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۳/۰۹/۲۱). بیانات در دیدار هزاران نفر از اقشار مختلف مردم درباره تحولات منطقه. برگرفته از پایگاه اینترنتی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای به نشانی: <https://khl.ink/f/58558>.
- 0 محمدی، رضا؛ غفرانی، علی (۱۴۰۱). تحلیل کنش‌های گفتاری خطبه نماز جمعه مقام معظم رهبری پس از شهادت سردار سلیمانی (۱۳۹۸/۱۰/۲۷). پژوهشنامه انقلاب اسلامی، ۱۲(۴۲)، ۵۱-۶۵.
- 0 محمدی، رضا؛ غفرانی، علی (۱۴۰۲). تحلیل کنش‌های گفتاری در استنادات قرآنی مقام معظم رهبری (با تأکید بر آیات جنگ و جهاد). دوفصلنامه تاریخ‌نامه انقلاب، ۷(۱-۲)، پیاپی ۱۴ و ۱۳، ۱۱۳-۱۳۸.
- 0 Austin, J. L. (1962). How to Do Things with Words. Oxford: Clarendon Press.
- 0 Bach, K., & Harnish, R. M. (1979). Linguistic Communication and Speech Acts. Cambridge: MIT Press.
- 0 Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press.
- 0 Cutting, J. (2002). Pragmatics and Discourse: A Resource Book for Students. London: Routledge.
- 0 Finch, G. (2003). How to Study Linguistics: A Guide to Understanding Language. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- 0 Levinson, S. C. (1983). Pragmatics. Cambridge: Cambridge University Press.
- 0 Searle, J. R. (1969). Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge: Cambridge University Press.
- 0 Searle, J. R. (1979). Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts. Cambridge: Cambridge University Press.
- 0 Vanderveken, D. (1990). Meaning and Speech Acts: Volume 1, Principles of Language Use. Cambridge: Cambridge University Press.